

YEREL YÖNETİMLER YASA TASARISI ÜZERİNE GÖRÜŞLER

Araş. Gör. P. PINAR ÖZDEN/ÖZCAN BİÇER*

Ülkemizde, bugüne dek merkezi-yerel yönetim ilişkilerinin tam anlamıyla sağlanamaması, yerel yönetimler arası işbirliğinin kurulamaması, yetki karmaşaları ve bürokratik engeller nedeniyle kamu hizmetlerinin aksaması gibi sorunlara rasyonel çözümler getirmek mümkün olamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, reform niteliği taşıyan bir “Yerel Yönetimler Yasası”nın olmayışıdır.

Yine buna bağlı olarak etkin bir kent yönetimi anlayışı da ülkemizde olgunlaştırılabilmiş değildir. Kent yönetimi konusunda eğitim görmüş, uzmanlaşmış, nitelikli kamu yöneticisi bulmak oldukça güçtür. Dolayısıyla, hızla gelişen yeni kentsel işlevlerin karşısında, kamuya kentsel hizmet sunmada bu yetilere sahip olmayan kent yöneticilerinin büyük eksiklikleri bulunmaktadır. Öyle ise, etkin bir kent yönetimi için çağdaş anlamda kentsel hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, yerel yönetimlerin hizmet sunma mekanizmalarını da gözden geçirmelerinde fayda vardır¹.

Yerel yönetimlerin, demokratik rejimin temel kuruluşlarından biri olduğu, Avrupa Konseyi’nce kabul edilen Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda belirtilmiştir. Ülkemizce de benimsenen bu uluslararası belgede, “özerk yerel yönetimlerin korunması ve yeniden güçlendirilmesinin, demokrasi ve yerinden yönetim ilkelerine dayanan bir Avrupa’nın inşasına önemli bir katkı olduğu” vurgulanmaktadır².

* ÖZDEN P. PINAR, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Araştırma Görevlisi, Şehir Plancılar Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi.

BİÇER ÖZCAN, Y. Şehir Plancı, Şehir Plancılar Odası İstanbul Şubesi İkinci Başkanı.

¹ GÖYMEN K., Türkiye’de Kent Yöntemi, İstanbul 1997, s. 148.

² ÇOKER Z., Merkezden Yönetim. İl Sistemi ve Yerel Yönetim Reformu, Yeni

Yerel yönetimler, 2000'li yıllarda hızla kimlik değiştirmeye başlamışlardır. Küreselleşmeye doğru hızla ilerleyen yeni dünya düzeninde hiç şüphesiz ki yerel yönetimlerin kimliklerinin yeniden tanımlanması, sürdürülebilir kalkınma, kentsel hizmetler ve kent yönetimi gibi konularda izleyecekleri stratejilerin yeni profillerinin oluşturulması artık zorunlu hale gelmiştir. Yerel yönetimler, çalışanlarının kamu hizmetini en yüksek kalitede yerine getirmeleri ile kimlik kazanırlar³.

Bu yeni profilin demokratik, şeffaf, katılımcı bir anlayışla, çağdaş yaşam standartlarını sağlamayı, toplumsal refah düzeyini yükseltmeyi, sağlıklı çevre, dengeli kaynak kullanımı gibi olanakları hazırlamayı, kamu yararını maksimum düzeyde gözetmeyi hedefleyen bir misyon üstlenecek şekilde çizilmesi gerekmektedir. İşte bu bağlamda, halka dönük, kaliteli, etkin, verimli, hızlı, toplumun değişen ve artan beklenti ve gereksinmelerine yanıt verebilecek bir yönetim sisteminin ivedilikle olgunlaştırılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bir siyaset bilimcisi olan Robert D.Putnam'ın İtalya'da yapmış olduğu araştırma, sağlıklı bir toplum ve güçlü bir yerel yönetim düzenine kavuşmanın, iletişim içinde olan kentli ve yerel yönetime bağlı olduğunu ispat etmiştir⁴.

Ülkemizde, son yıllarda bu misyonu üstlenecek bir yerel yönetim düzeni oluşturmaya, bir başka deyişle, bir yerel yönetim reformuna şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Buna bağlı olarak, ardı ardına yerel yönetim yasa tasarıları oluşturulmaya başlanmış; ancak birbirinden pek de farklı olmayan bu tasarıların hiçbiri beklentilere yanıt verebilecek bir içeriğe sahip olmadığından, ilgili çevrelerce ortak kabul görmemişlerdir.

Bu tasarıların sonuncusu, 1999 yılında Plan ve Bütçe Komisyonunca hazırlanan "Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı"dır.

Eylül 1999'da Bursa'da gerçekleştirilen yerel yönetimler reform tasarı-

Türkiye, Yönetimde Yeniden Yapılanma Özel Sayısı, Ankara Mayıs-Haziran 1993, s.181.

³ ALADA A., Yerel Yönetim ve Ahlak, TOKİ Yay., 1993, s. 45.

⁴ WHITE O., Getting Power by Giving It Away, Planning Commissioners Journal, 14 Jan. 2000.

sı değerlendirme toplantısı sonucunda, “Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev Bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı” hazırlanmıştır.

Kanun’un amacı, “mahalli nitelikli kamu hizmetlerinin yerinden yönetim, verimlilik, açıklık ve demokratik katılım ilkelerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak” olarak tanımlanmıştır. Genel çerçevesi içinde değerlendirildiğinde, il özel idarelerine geniş yetkiler tanıdığı görülen yasa taslağının gönüllü kuruluşlar, ihtisas komisyonları, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarına önem vermesi gibi, demokratik ve katılımcı bir profil çizdiği görülmektedir. Diğer taraftan, aşağıda inceleneceği üzere, taslağın bazı maddelerinin doğurabileceği sorunları da gözardı etmemek gerekmektedir. Aşağıda bu maddelere değinilmektedir.

Taslağın ikinci bölümü, merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev bölüşümü ve hizmet ilişkilerinin esaslarını belirlemektedir. Görev bölüşümüne ilişkin madde 3-A’nın ‘h’ fıkrasında, mahalli idarelere rehberlik etmek, teknik ve mali yardımlarda bulunmak, eğitim desteği vermek, merkezi idarenin görevleri arasında sayılmaktadır. Bu görevlere madde 4-f’de de belirtildiği gibi, mahalli idareler arasında koordinasyon sağlama görevinin de ilave edilmesinde yarar görülmektedir.

Hizmet ilişkilerinin esaslarını belirleyen madde 4’ün sekizinci bendinde, merkezi idare ile mahalli idareler arasında, ulusal düzeyde hizmet ilişkisi, koordinasyon, işbirliği, yardımlaşma ve mevzuat düzenlemeleri konularında bilgi alışverişinde bulunmak, ortak sorunları değerlendirmek ve bunların çözümü konusunda yönlendirici kararlar almakla yükümlü bir “Merkezi İdare-Mahalli İdareler Ortak Kurulu” oluşturulmasından sözedilmektedir. Bu tür bir kurulun oluşumu elbette ki son derece gereklidir. Buna eskiden beri gereksinme duyulmaktadır. Ancak bu derece önemli görevler üstlenen Kurul’un yılda en az bir kez toplanması öngörülmektedir. Bu sürenin yılda en az iki kez olarak düzenlenmesi, Kurul’un işlerliğini arttıracaktır.

Beşinci maddenin ‘e’ bendi, “İl Özel İdareleri’nin çevre, orman ve ağaçlandırma hizmetlerine ilişkin görevlerini tanımlamış, bu görevler arasında, belediye ve mücavir alan sınırları dışında, hava, su, toprak ve gürültü kirliliğini önleyici tedbirler almak, kirliliğe yol açan kaynakları de-

netlemek ve yaptırım uygulamak, su havzalarında koruma ve kullanma esaslarına uyulmasını sağlamak, vb. olarak sayılmıştır. Ancak bu görevlerin nasıl ve hangi yetkilerle yerine getirileceği açıkça formüle edilmiştir. Bu yetkiler tam olarak tanımlanmadan gerçek anlamda bir korumayı sağlamak mümkün görülmemektedir. Yasada bırakılan bu tür boşluklar, su havzalarının bugüne dek olduğu gibi yapılaşmaya açılmasına olanak tanıyacaktır.

İl Özel İdareleri'nin imar, bayındırlık ve köy hizmetlerine ilişkin görevleri incelendiğinde, belediye ve mücavir alan sınırları dışında, İl Özel İdareleri'ne imar ve inşaat şirketlerine ortak olmaya dek varan geniş kapsamlı yetkiler tanıdığı görülmektedir. Ancak, bu yetkilerin kullanımı konusunda, "kamu yararı" ilkesine değinilmemesi, bu kavramın gözetildiği edilmesi dikkat çekicidir. Örneğin dördüncü maddede "toplular konut uygulamaları" yerine "sosyal konut uygulamaları" ifadesinin kullanılması, aynı maddede sözü edilen "ihtiyaç sahipleri" kavramına açıklık getirecektir.

Altıncı maddede, İl Özel İdaresi Kanunu'nun 87. maddesine ilişkin değişiklik önerisi yer almaktadır. Teşkilat, kadro ve personelle ilgili bu maddede, Özel İdare teşkilatının validen sonra en yetkili amiri olarak, genel sekreter tanımlanmıştır. Genel sekreter olmanın şartları arasında, iktisat, maliye, hukuk, kamu yönetimi, işletme veya mühendislik dallarından birinde lisans veya yüksek lisans eğitimi yapmış olmak sayılmaktadır. Yönetimde çok geniş yetkileri olan genel sekreterin, bu görevlerini yerine tam anlamıyla getirebilmesi için, yönetim konusunda uzmanlaşmış meslek dallarından birinde eğitim almış olması gereklidir. Ancak mühendislik dallarının ne derece çeşitlilik gösterdiği düşünülecek olursa, kent ve yönetim konularıyla bağdaşan mühendislik dallarının "Mühendislik" başlığı altında açılarak yayımlanmasında yarar bulunmaktadır. Kaldı ki lisans eğitimi çok farklı bir branşta yapılmış ise, yalnızca yüksek lisans eğitiminin bu dallardan birinde tamamlanmış olmasının ne derece yeterli olabileceği de tartışılabilir. Aynı mesleki şartlar ilçe genel sekreteri için de aranmaktadır. Dolayısıyla yukarıda gösterilen çekinceler, ilçe genel sekreteri için de geçerlidir.

Dördüncü bölümde Büyükşehir Belediyeleri'nin yönetimi ve Belediye Kanunu hakkında değişiklik hükümlerini kapsayan maddeler yer almak-

tadır. Günümüzde, Büyükşehir Belediyesi sınırlarının metropoliten alan sınırlarıyla örtüşmemesi nedeniyle, pek çok sorun yaşanmaktadır. Bundan dolayı burada öncelikle, bu bölümdeki maddelerin, bu sınırları çakıştıracak düzenlemeler içermesi sağlanmalıdır. Metropoliten alan bütününde alınan önemli kararların, bu sınırların dışında kalan Büyükşehir Alt Kademe Belediyeleri'nce delindiği ve kentsel açıdan olumsuz gelişmelere yolaçtığı görülmektedir. Bu nedenle burada yapılması gereken iş, "Büyükşehir Alt Kademe Belediyesi"nin adını "Büyükşehir Belde Belediyesi" olarak değiştirmek değil, Büyükşehir Belediye sınırlarını il sınırları ile örtüştürerek, mevcut alt kademe belediyelerini Büyükşehir Belediye sınırları içine almak ve bundan böyle yeni alt kademe belediyesi oluşumuna imkan tanımamak olmalıdır.

Dördüncü bölümün ikinci ve üçüncü ek maddelerinde, Büyükşehir Belediyesi kurulması ve büyükşehir sınırları içine alınma kriterleri tanımlanmıştır. Bu kriterlere göre Büyükşehir sınırlarına dahil edilen ilçe belediyeleri büyükşehir ilçe belediyesi, belde belediyeleri büyükşehir belde belediyesi ve köyler – tüzel kişiliği kalkarak – mahalle haline dönüşecektir. Bu dönüşüm, yasal prosedür açısından her ne kadar doğru olsa da, unutulmaması gereken bazı noktalar mevcuttur: İdari dönüşüm, her zaman sosyal dönüşümü de beraberinde getirmemektedir. Bakanlar Kurulu kararı ile idari anlamda bir statü değişimi yaşayan bir köyde, nelerin değişip, nelerin değişemeyeceği dikkatle irdelenmelidir. Arazinin arsaya dönüşümünün getireceği rant, burada başlayacak olan hızlı, plansız yatay ve dikey yapılaşma, bu yapılaşma ile gelecek olan kentsel ve çevresel sorunlar, köylülükten şehirliliğe geçişin ya da geçemeyişin yaratacağı sosyal kaos, yerel yönetimlere yeni görevler yükleyen ve çözüm bekleyen konular yeniden ele alınmalıdır.

Aynı bölümün beşinci ek maddesi, imar planlarının onaylanması sürecine ilişkindir. Adı geçen madde, nazım planlarının yürürlüğe konulmasından sonra 6 ay içinde uygulama imar planlarının yapılmasını şart koşmaktadır. Ancak bu süre, sağlıklı ve rasyonel bir uygulama imar planının yapımı için yeterli olamamaktadır. Kaldı ki, gerek alansal büyüklükte, gerekse nüfus bazında büyük, sosyo-ekonomik açıdan sorunları fazla ya da kültür varlığı açısından zengin vb. özel önem arzeden yerlerde altı ay gibi kısa bir sürede sağlıklı kararlar üretilebilmesi mümkün görülmemektedir. Bu nedenlerle, sürenin bir yıl olarak düzenlenmesi,

çok daha olumlu ve akılcı bir yaklaşım olacaktır. Aynı maddenin devamında, bu süre içinde büyükşehir belediye başkanının onayına sunulmayan projelerin, doğrudan büyükşehir belediyesince yaptırılıp, büyükşehir belediye başkanının onayıyla yürürlüğe girmesi öngörülmektedir. Bu noktada, akla bazı sorular gelmektedir:

- 1– Bu süre içinde uygulama imar planı yapmaya başlamış ve sonuca yaklaşmış belediyelerin planları, zamanı, emeği ve bu iş için harcadığı para ne olacaktır? Süresinde bitirilemediği için tümünden yok mu sayılacaktır?
- 2– Yok sayılması durumunda, büyükşehir belediyesi ‘sil baştan’ yapılarak yeni bir planlama sürecine mi girişecektir?
- 3– Yeni süreç, yeni bir zaman alacağı için, bu süre yine bir plansızlık kaosu yaratmayacak mıdır?
- 4– Büyükşehir belediyesi, devraldığı uygulama imar planını ne kadar sürede tamamlayacaktır? Bu konu tasarıda ucu açık bırakılmıştır.
- 5– Bu ucu açık süreçte, büyükşehir belediyesi öngörülen bir tarihte planı tamamlayamazsa, ne olacaktır? Bunun bir yaptırımı var mıdır?

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı, ilçe belediyeleri tarafından hazırlanan uygulama imar planının süresinin uzatılması, zamanında bitirilmeyen planlar için para veya hapis cezası gibi ağır yaptırımlar getirilmesi, şüphesiz ki bu keyfiyeti önlemede daha etkin bir yaptırım sağlayacak; ek zaman, ek iş, ek maliyet ve ek bürokrasi gibi sorunlara sebebiyet vermeyecektir.

İmar uygulamalarının denetimini konu alan ek madde 6’da büyükşehir belediyeleri, ilçe ve belde belediyelerinin imar uygulamalarının mevzuata veya imar planlarına uygunluğunu denetlemekle yükümlü kılınmışlardır. Denetim sonucu tesbit edilen eksikliklerin ve değişikliklerin 30 gün içinde ilgili belediyece yerine getirilmemesi durumunda, bu görev, yine büyükşehir belediyesine düşmektedir. Bu noktada “denetim işleminin ana hedeflerinden biri, denetimin, denetlenen kurumlardan bağımsız olmasını sağlamaktır”⁵ görüşünü de hatırlayarak, yine bazı ayrıntılar üzerinde durmak gereklidir:

⁵ EDDISON T., TIKIZ C., Yerel Yönetimde Denetim, TOKİ Yay., 1993, s. 9.

- 1- Denetime tabi tutulan belediye, eksiklerini ve değişikliklerini yerine getirmedeği takdirde, bunun cezası ne olacaktır? Hiçbir yaptırım yok ise, belediyelerden bu düzenlemeleri yapmalarını beklemek anlamsız olacaktır.
- 2- Büyükşehir belediyesi, her bir ilçe ve belde belediyesinin yerine getirmedeği yükümlülüklerin tümünü üzerine alırsa, bunların altından nasıl kalkar ve bu süreç ne derece sağlıklı sonuçlara ulaşır? Uygulamada bu süre son derece uzayacaktır.
- 3- Büyükşehir belediyesi, devraldığı bu işleri ne kadar sürede tamamlayacaktır? Öngörülen sürede tamamlayamazsa, bunun yaptırımı ne olacaktır? Maddenin uygulanmasına ilişkin esas ve usuller, çıkarılacak yönetmelikle elbette ki belirlenecektir. Yukarıda sözü edilen maddelerin bu yönetmelikte yerlerini bulması, yerel yönetimlere ağır yaptırımlar getirerek, denetimin ciddiye alınması ve zaman geçirmeden yapılması sağlanmalıdır.

Ek madde 11, Hazine arazilerinin devrine ilişkin düzenlemeler içermektedir ki, bu, içeriği itibarı ile, tasarının tasarının belki de üzerinde en fazla tartışılması gereken maddelerinden biridir. Bu madde ile, kamu idarelerine tahsis edilmemiş Hazine'ye ait gayrimenkullerden belediye ve mücavir alan sınırları içinde olanlar belediyelere, bu alanlar dışında kalanlar ise il özel idarelerine devredilecek; bu yolla, 'belediyeler ve il özel idareleri adına tescil edilen taşınmazlar "imarlı hale getirilerek değerlendirilecek"tir.

Yukarıda da değinildiği gibi, Madde'nin iki ayrı bakış açısıyla değerlendirilmesi mümkündür: Birinci bakış açısına göre, hazine arazilerinin başıboş kalması, korunamaması, dolayısıyla gecekondulaşmaya olanak tanınması ve bu arazilerin yağmalanması sorunu yıllardır kentlerimizi tehdit etmiştir ve bunları devrederek hem bu sorun çözülecek, hem de belediyelere ve il özel idarelerine önemli bir finansal kaynak sağlanmış olacaktır. Ancak bu bakış açısının zayıf bir noktası bulunmaktadır: Hazine arazileri, bugüne dek korunamadılarsa, bu bir denetim eksikliği nedeniyledir. Önemli olan mülkiyetin kimde olduğu değil; denetimin nasıl yapıldığı, gayrimenkulün nasıl değerlendirildiğidir.

İkinci bakış açısına göre – ki kanımızca durum böyledir –, sözkonusu

taşınmazların belediyelere ve il özel idarelerine devriyle, buralarda büyük bir yapılaşma ve dolayısıyla büyük bir rant kavgası başlayacaktır. Üstelik imarlı hale getirilip değerlendirilmesi öngörülen bu alanların kim için, kimler için yapılaşmaya açılacağı, Madde'de tanımlanmamıştır. Bu alanların "kamu yararına" kullanılacağına dair bir ibareye rastlanmamaktadır. Madde'de en belirgin olan nokta, bu devrin, sıkıntı içindeki belediyelere ve il özel idarelerine maddi açıdan büyük bir rahatlama sağlayacağıdır. Bu da elbette ki, ilk bakış açısına göre, olumlu bir gelişim olarak değerlendirilebilir.

Tasarının, 'İl Özel İdarelerine, Belediyelere ve Köy Birliklerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi' başlıklı beşinci bölümünde, 2380 sayılı aynı başlıklı kanunun değişik 1. maddesine ait değişiklik yer almaktadır. Buna göre, 'bir ilde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının %5'inin, o ilde mevcut belediyelere (büyükşehir belediyesi hariç, büyükşehir belediye sınırları içerisindeki ilçe ve belde belediyeleri dahil) nüfuslarına göre pay olarak verilmesi öngörülmektedir.

Bu pay etme sistemine karşı çıkmamak mümkün değildir. Yalnızca nüfus kriteri baz alınarak pay dağıtma yaklaşımı eskimiş bir anlayıştır. Bir yerleşmenin değerlendirilmesi, o yerin yalnızca nüfus büyüklüğüne bakılarak değil, bunun yanında sosyo-kültürel, ekonomik, fiziksel, vb. kriterlerini de dikkate alınarak yapılmalıdır. Örneğin, o yerleşmenin gayri-safi milli hasıla içindeki payı bu değerlendirmede önemli bir kriter olarak ele alınabilir. Dolayısıyla, bu payları nüfus kriteri ile birlikte diğer birçok kriterleri de değerlendirerek yapmak daha sağlıklı sonuçlara ulaşmada zorunludur. Kaldı ki, birçok belediyenin, paylarını yükseltmek için nüfus sayımlarında nüfusunu yüksek gösterdiği de unutulmamalıdır.

Özetlemek gerekirse, il özel idarelerine geniş yetkiler tanıyan bir profil çizdiği görülen taslağın,

- 1- Demokratik ve katılımcı bir anlayış getirmek üzere meclislere sivil toplum kuruluşlarını dahil etmesi, gönüllü kuruluş meclisleri, ihtisas meclisleri, İl İmar Yönlendirme Kurulu gibi oluşumlara olanak tanıması
- 2- Belediye birliklerini desteklemesi

- 3- Üniversitelere, mahalli idare personelinin eğitim görevi yükleyerek, nitelikli uzmanlar yetiştirilmesine yardımcı olması
- 4- Gelir dağılımında özel nitelikli alanları dikkate alması
- 5- Hepsinden önemlisi, taslağın özü itibariyle, yerel yönetimler konusundaki büyük boşluğu doldurmayı amaçlaması gibi olumlu getirilerinin yanısıra, desteklenemeyecek, ciddi sorunlara yol açabilecek, hatta ve hatta yerleşmeleri plansızlığa terk edebilecek bazı eksik ya da hatalı noktaları da bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1- Yeni belde belediyelerinin kurulmasına olanak tanınması

2- Metropoliten alan ve büyükşehir belediyesi sınırlarının örtüşmesinden kaynaklanan sorunlara bir çözüm olarak bu sınırları örtüştürmeyi öngören bir tutumu olmaması

3- Denetim konusunda net bir tavır belirleyememesi ve yaptırımlar getirmemesi

4- Gerek büyükşehir gerekse ilçe belediyeleri için bir otokontrol mekanizması formüle edememesi

5- Hazine arazilerini paylaştırarak devretmesi ve ranta kurban vermesi

6- Bütçeden nüfus kriterine göre pay dağıtmak gibi eski bir anlayışı tercih etmesi

7- İdari statüsü değişen alanların sosyo-ekonomik ve fizik-mekansal sorunları gözardı etmesi

8- Özellikle büyük kentlerimizde eksikliği önemle hissedilen, planlamada başıboşluğa, sağlıksız kent dokularına bir çözüm olabilecekken, yetkisizlik nedeniyle hiçbir kurumun üzerine almadığı kentsel yenileme-canlandırma uygulamaları konusunda yerel yönetimlere hiçbir yetki verilmemiş olması.

Bu çalışmada getirilen öneriler doğrultusunda, tasarının geliştirilmesi, eksik yönlerinin bir an önce yeniden ele alınıp düzenlenerek hayata geçirilmesi, yıllardır bu konuda hissedilen çok önemli bir boşluğu dolduracak ve kamuya büyük yararlar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR :

- 1 ALADA A., Yerel Yönetim ve Ahlak, TOKİ Yay., 1993.
- 2 ÇOKER Z., Merkezden Yönetim, İl Sistemi ve Yerel Yönetim Reformu, Yeni Türkiye, Yönetimde Yeniden Yapılanma Özel Sayısı, Ankara Mayıs-Haziran 1993.
- 3 EDDISON T., TIKIZ C., Yerel Yönetimde Denetim, TOKİ Yay., 1993.
- 4 GÖYMEN K., Türkiye'de Kent Yönetimi, İstanbul 1997.
- 5 White O., Getting Power by Giving It Away Planning Commissioners Journal, 14, Jan. 2000.